

Lietuvos ekonomikos apžvalga

Didysis diržų veržimosi metas

2011 gruodžio 15 d., Vilnius

Europoje prasidėjęs „diržų veržimosi“ vėjus stabdys Lietuvos eksporto augimą.

Vidaus vartojimas ir investicijos vaidins svarbesnį vaidmenį, tačiau koją jiems gali pakišti prastėjantys gyventojų lūkesčiai ir galimas mokestinės naštos didėjimas.

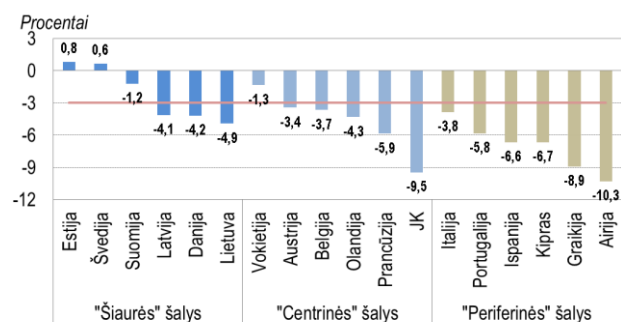
Lietuvai kol kas pavyko išsaugoti investuotojų pasitikėjimą, nepaisant aštrėjančios euro zonos skolų krizės bei banko „Snoras“ bankroto.

Europos sąjungos viršūnių susitikimo, vykusio 2011 metų gruodžio 8-9 dienomis, rezultatai eilini kartą buvo nuviliantys: per daug dėmesio buvo skiriama siekiant užkirsti kelią skolų krizės pasikartojimui ateityje, tačiau pernelyg mažai kovai su jau esama krize. Susitikimo metu buvo nuspręsta įvesti automatines sankcijas šalims, kurių valdžios sektoriaus deficitas viršys 3 proc. BVP. Be to, buvo priimta „auksinė taisyklė“, pagal kurią valstybės privalės laikytis subalansuoto biudžeto politikos ir taipilgainiui turės mažinti savo išsiskolinimus. Vertinant tai, kad vos penkios ES šalys 2010 metais galėjo pasigirti turinčios mažesnę negu 3 proc. biudžeto deficitą ir vos viena - subalansuotą, dauguma ES šalių bus priverstos vykdyti aktyvią fiskalinės konsolidacijos politiką. Tad susitikimo rezultatai pasauliui pasiuntė aiškią žinią – Europoje prasideda didysis „diržų veržimosi“ metas.

Viešųjų finansų konsolidacija neabejotinai sąlygos lėtesnį Europos sąjungos, o taip pat ir viso pasaulio ekonomikos augimą. Viešųjų išlaidų karpymai mažins vartojimą bei investicijas į viešąją infrastruktūrą, o mokestinės naštos didinimas mažins gyventojų pajamas bei įmonių pelnus. Išankstiniai ekonomikos augimo rodikliai rodo, kad Europa jau dabar grimzta į recesiją, o tai neabejotinai apsunkins kovą su tebesitęsiančią skolų krize ir gali dar labiau sumažinti finansų rinkų pasitikėjimą.

Vertinant tai, kad 60 procentų Lietuvos eksporto keliauja į ES šalis, šio regiono recesija stabdys eksporto augimą, kuris iki šiol buvo ir tebėra pagrindinis Lietuvos ekonomikos variklis. Be to, Lietuvai teks pačiai veržtis diržus siekiant sumažinti kone 5 proc. BVP siekiantį biudžeto deficitą. Padėtį gerina tai, kad pagrindiniai Lietuvos eksporto partneriai kitais metais išvengs recesijos ir tai, kad Lietuvai kol kas pavyksta išsaugoti tarptautinių investuotojų pasitikėjimą.

Prognozuojami biudžeto deficitai 2011 metais

Pagrindiniai Lietuvos ekonominiai rodikliai (palyginamosiomis kainomis, procentai)

	2008 (LTLmn)	2009	2010	2011E	2012E	2013E
Privataus vartojimo išlaidos	73.027	-17,5	-4,9	5,8	3,0	4,2
Valdžios sektoriaus vartojimo išlaidos	21.505	-1,4	-3,3	-0,1	-2,0	2,4
Investicijos	28.370	-39,5	1,0	20,8	6,6	9,0
Eksportas	66.752	-12,5	17,4	13,3	2,5	6,4
Importas	79.922	-28,3	17,3	14,0	3,5	7,0
Bendrasis vidaus produktas		-14,8	1,4	6,0	2,0	4,0
Nominalusis BVP (mln. litų)	111.482	91.525	94.461	104.190	110.130	118.720
Nedarbo lygis		13,7	17,8	16,0	14,0	12,5
Vartotojų kainų metinis pokytis		4,2	1,3	4,3	3,0	3,8
Einamosios sąskaitos balanso ir BVP santykis		2,6	1,3	-1,4	-2,3	-2,5
Biudžeto balanso ir BVP santykis		-9,5	-7,1	-4,8	-3,0	-2,4

Lietuvos ekonomika „spaudžia stabdžius“

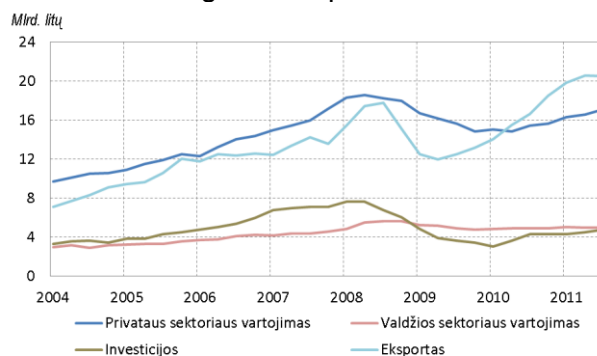
Lietuvos ekonomikos augimas trečiąjį šių metų ketvirtį įsibėgėjo iki 6.7%, tačiau paskutiniai duomenys rodo, kad ekonomika jau spaudžia stabdžius. Prastėjančios pagrindinių Lietuvos eksporto partnerių ekonomikos augimo perspektyvos lėmė ženklų eksporto apimčių augimo sulėtėjimą, tačiau vis didesnį vaidmenį vaidina privataus sektoriaus vartojimas, kuris 2012 metais grieš pirmuoju ekonomikos augimo smuiku. Augimą taip pat turėtų paskatinti didėjančios investicijos, tuo tarpu valdžios sektorius slopins šalies ūkio augimą visą dėmesį skirdamas valstybės viešųjų finansų subalansavimui.

Lietuvos ekonomikos augimas tampa labiau diversifikuotas ir mažiau priklausomas nuo užsienio rinkas orientuotus sektorius. Pirmieji atsispyrę nuo „dugno“ apdirbamosios pramonės ir transporto sektoriai 2010 metais tapo pagrindiniais ekonomikos augimo lokomotyvais, tačiau 2011 metais į vidaus rinką orientuoti prekybos ir paslaugų sektoriai taip pat demonstruoja spartų augimą. Be to, ekonominio ciklo svyravimams itin jautrus statybos sektorius, praeitais metais susitraukęs daugiau negu 6 proc., šiais metais užėmė augimo lyderio poziciją. Pirmus tris ketvirčius šio sektoriaus augimas siekė 14,3%, o trečiąjį ketvirtį įsibėgėjo iki 17,6%. Tiesa, statybos sektoriaus aktyvumas siekia vos 59% prieš krizę buvusio aktyvumo, tačiau visų pagrindinių ekonomikos sektorių augimas rodo, kad Lietuvos ekonomika jau tvirtai įžengė į naująjį ekonominio pakilimo ciklą.

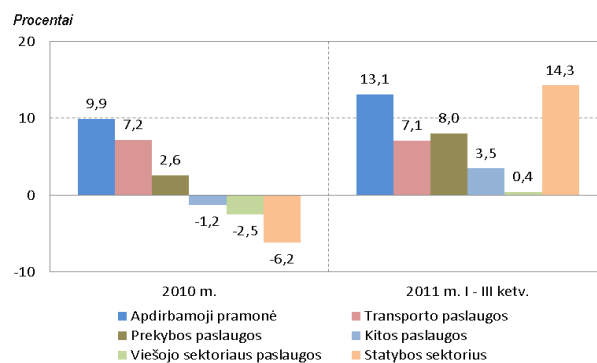
Investicijos – ekonomikos augimo pamatas

Investicijos 2011 metais augo visuose pagrindiniuose ekonomikos sektoriuose. Aktyviausiai į plėtrą investuoja transporto sektoriaus įmonės, tačiau šio sektoriaus plėtros perspektyvos didele dalimi priklausys nuo tarptautinių pervežimų apimčių dinamikos, tad lėtėjant euro zonos ekonomikai dalis šių investicijų gali tapti nerentabiliomis. Apdirbamosios pramonės įmonės pirmoje 2011 metų pusėje taip pat didino investicijų apimtį, tačiau paskutinės tendencijos verčia nerimauti, nes dėl vyraujančio neapibrėžtumo pramonės įmonės yra linkusios atidėti savo investicinius planus. Jei tokia padėtis tęsis ilgiau, sparčios pramonės sektoriaus plėtros artimiausiu metu neverta tikėtis, nes pramonės įmonių gamybinių pajėgumų panaudojimo lygis šiuo metu yra pasiekęs - ar net viršijęs – prieš krizinį lygį. Tebesitęsiant sąstingui nekilnojamojo turto rinkoje statybos sektorius įmonės vis dar vangiai investuoja į ateities plėtrą – 2011 metais investicijos siekė vos 28 proc. 2008 metų lygio.

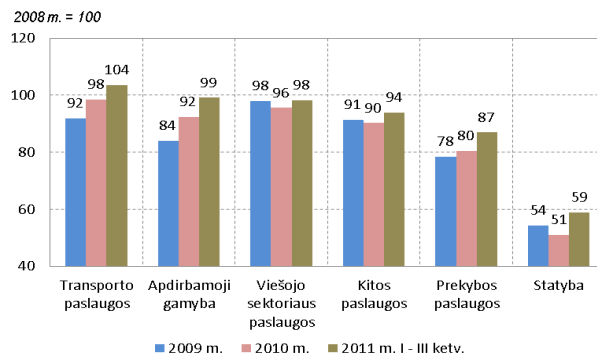
Ekonomikos augimo komponentės

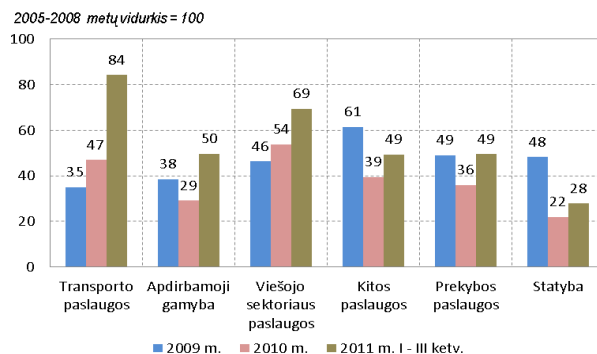
Pridėtinės vertės pokytis pagrindiniuose Lietuvos ekonomikos sektoriuose

Pagrindinių ekonomikos sektorių sukurta pridėtinė vertė lyginant su 2008 m.

Pagrindinių ekonomikos sektorių materialinės investicijos lyginant su 2005-2008 m. vidurkiu

Lietuvos pramonė pasirengusi atlaikyti antrąją nuosmukio bangą

Pakankamai diversifikuotas ir tradicinėmis šakomis paremtas Lietuvos pramonės sektorius didele dalimi lėmė tai, kad Lietuvoje ekonomikos nuosmukis buvo santykinai trumpesnis ir švelnesnis negu Latvijoje ar Estijoje. Formaliai Lietuvoje ekonomikos nuosmukis truko 6 ketvirčius, kai Latvijoje ir Estijoje ekonomika traukėsi 9 ketvirčius iš eilės, o nuo aukščiausio iki žemiausio taško Lietuvos ekonomika nusileido 15,6%, lyginant su 18,8% kritimu Estijoje ir 23% nuopoliu Latvijoje.

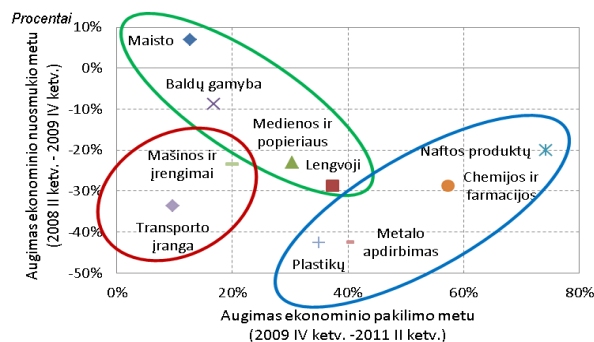
Santykinai trumpesnę pramonės, o ir visos ekonomikos, nuosmukį lėmė inertiškas naftos produktų gamybos ir anksti po krizės atsitiesęs chemijos produktų gamybos sektorius. Naftos gamybos sektorius ekonominio nuosmukio pradžioje vis dar demonstravo sparčius augimo tempus, palaikomas rekordiškai aukštų naftos kainų. Chemijos pramonė (daugiausia trąšų gamyba), priešingai, pakilus dujų kainai buvo priversta dalinai sustabdyti gamybą jau 2008 metų rudenį, tačiau dujų kainai nukritus – jau po metų atsitiesė po nuosmukio.

Santykinai švelnesnę pramonės, o taip pat ir visos ekonomikos, nuosmukį lėmė tai, kad Lietuvos pramonės struktūroje dominuoja tradicinės, ekonomikos ciklo pokyčiams santykinai nejautrios, maisto baldų, medienos ir popieriaus bei tekstilės pramonės šakos. Eksporto rinkų diversifikavimas taip pat yra stabilizuojantis veiksnys: lietuviškos kilmės (be naftos produktų) gaminių pagrindinės eksporto rinkos 2010 metais buvo Skandinavijos šalys (19,9%), Vokietija (16,8%), NVS (11,5%) ir Lenkija (6,3%).

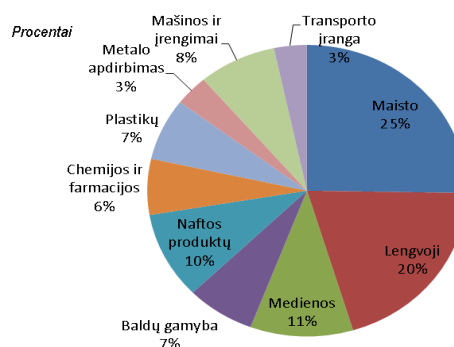
Lietuvos pramonė neturėtų išvengti spartaus ir didelės apimties kritimo, atėjus antrajai ekonominio nuosmukio bangai. Argumentą patvirtina tai, kad net ir krizės metu maisto, medienos ir popieriaus pramonės šakų įmonės palaikė santykinai stabilų, nors ir mažesnę negu prieš krizę, investicijų lygį. Optimizmo taip pat suteikia sparčiai augančios elektroninės įrangos ir mašinų gamintojų investicijos, nes šis sektorius Lietuvoje yra itin neišplėtotas.

Pramonės įmonių lūkesčiai pastaruoju metu smarkiai suprastėjo, o pramonės pasitikėjimo rodiklis nukrito į dviejų metų žemumas. Tačiau kaip ir prieš 2008 -2009 metų nuosmukį, pesimistiškiausiai savo ateitį vertina būtent chemijos pramonės šakos įmonės, o baldų ir maisto gamintojai vis dar yra optimistiškesni negu prieš metus.

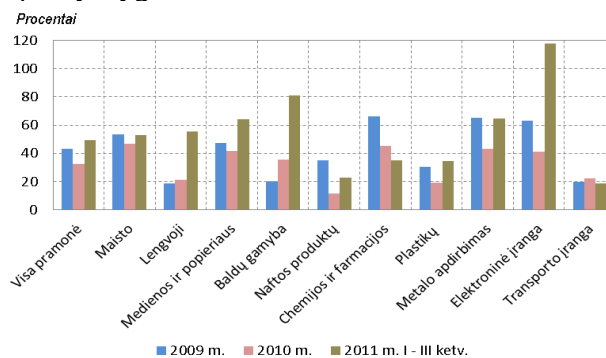
Pridėtinės vertės pokytis ekonominio pakilimo ir nuosmukio laikotarpiu (to meto kainomis)

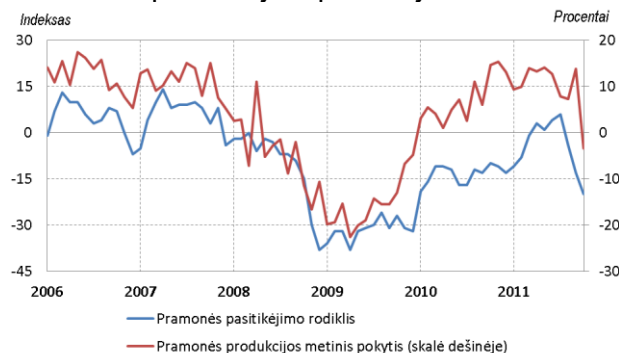
Sukurta pridėtinė vertė Lietuvos pramonėje 2010 metais

Atskirų pramonės šakų materialinių investicijų apimtys lyginant su 2005-2008 m. vidurkiu

Pramonės produkcija ir pasitikėjimas

Namų ūkiai – augančių išlaidų ir nedidėjančio atlyginimo spąstuose

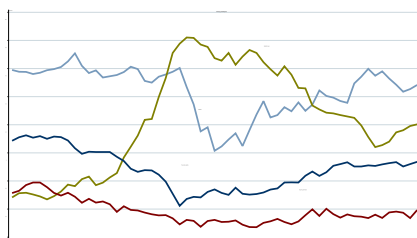
Lietuvos namų ūkiai dar nespėjo pasidžiaugti ekonomikos pavasariu, o naujoji ekonomikos nuosmukio banga jau gąsdina naujais iššūkiais. Prekių ir paslaugų kainos auga gerokai sparčiau negu darbo užmokestis, o privatus sektorius vangiai kuria naujas darbo vietas, tad gyventojų finansinė padėtis gerėja iš lėto. Be to, maisto, būsto išlaikymo bei transporto paslaugų kainos kyla gerokai sparčiau negu gyventojų uždarbis, o tai mažina mažiausias pajamas gaunančių gyventojų perkamąją galią, didina socialinę atskirtį ir skurdą. Šiuo metu net 75 procentai namų ūkių neigiamai vertina galimybes ką nors sutaupyti per artimiausius 12 mėnesių.

Nedidėjant minimaliam atlygiui, vis daugiau gyventojų papuola į gerovės spąstus (arba kitaip „skurdo spąstus“) kuomet paskatos įsilieti į darbo rinką yra tokios mažos, kad į ją neapsimoka įsilieti visai. Darbo biržos atliktos apklausos duomenimis kone trečdalis bedarbių nėra suinteresuoti eiti į darbą, o siekia gauti tik socialines garantijas. Tad laukia išties nelengvas iššūkis mažinant 9% siekiantį ilgalaikį nedarbo lygį.

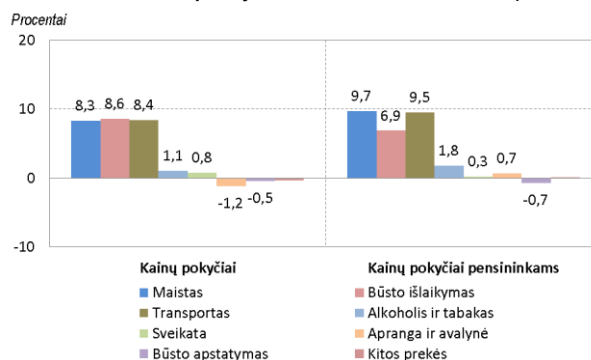
Kaip ir galima buvo tikėtis (žr. Lietuvos ekonomikos apžvalga, Rugpjūtis 2011), didžiausią vaidmenį kuriant darbo vietas vaidina paslaugų sektorius, kuris per metus sukūrė 29 tūkstančius darbo vietų. Po ilgo ir sunkaus nuosmukio pamažu atsigaunantis statybų sektorius sukūrė 7 tūkstančius darbo vietų, o struktūrinius pokyčius patiriantys žemės ūkio ir pramonės sektoriai toliau mažino darbuotojų skaičių. Būtent paslaugų ir statybos sektoriai bus pagrindiniai darbo vietų kūrėjai 2012 metais, tad šių sektorių tolesnė raida didele dalimi lems bendras nedarbo lygio tendencijas Lietuvoje. Viešasis sektorius neturės resursų didinti darbuotojų skaičiaus, tad 2012 metais tikėtinas tolesnis viešojo sektoriaus darbuotojų skaičiaus mažėjimas.

Nežiūrint vangiai gerėjančios gyventojų finansinės padėties, mažmeninės prekybos metinis augimas 2011 metų spalio mėnesį siekė 20%, tačiau liūto dalį šio augimo sudarė automobilių ir degalų prekyba, kuri augo atitinkamai 41% ir 23%. Maisto prekių apyvarta auga gerokai kukliau - 9%. Tolygiai mažėjantis nedarbo lygis ir lėtesnis kainų augimas 2012 metais turėtų gerinti gyventojų finansinę padėtį ir lemti nuosaikų mažmeninės prekybos augimą. Automobilių ir degalų metiniai augimo tempai turėtų sulėtėti dėl bazės efekto.

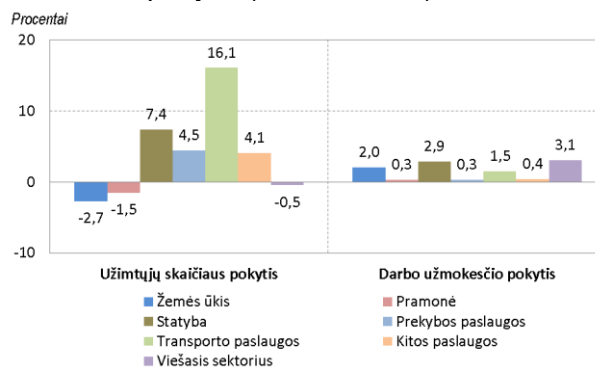
Vartotojų pasitikėjimo indeksas

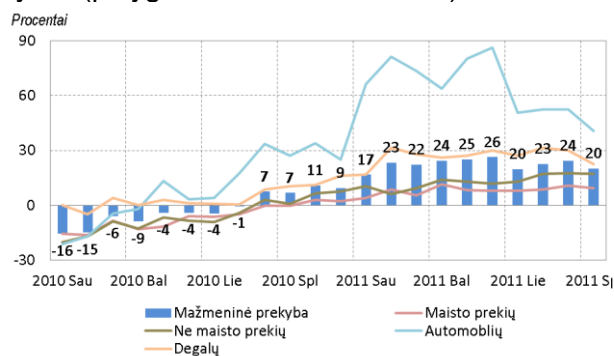
Vartojimo prekių ir paslaugų kainų pokyčiai (vidutinis metinis pokytis 2011 m. 11 mėn.)

Užimtųjų skaičiaus ir vidutinio darbo užmokesčio metinis pokytis (2011 III ketv.)

Mažmeninės prekybos apyvartos metiniai pokyčiai (palyginamosiomis kainomis)

Skylėtas biudžetas

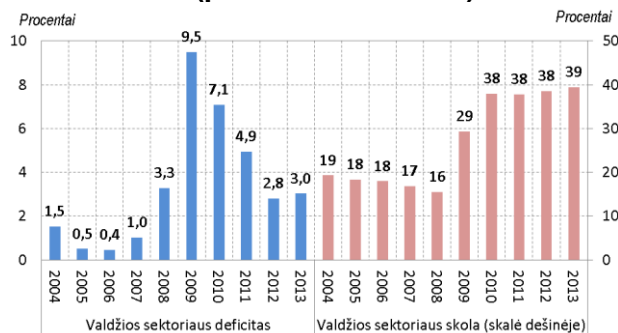
Ekonominio nuosmukio metu Lietuvos valdžios sektoriaus biudžeto deficitas išaugo iki 9,5%, tačiau 2010 metais jį pavyko sumažinti iki 7,1%, o 2011 - iki 4,9% nuo BVP. Tačiau diržų veržimosi laikmetis Lietuvoje dar nesibaigė – norint laikytis naujųjų ES fiskalinės drausmės taisyklių bei išsaugoti viltis 2014 metais prisijungti prie euro zonos, Lietuvai 2012 metais teks mažinti deficitą bent iki 3% ribos. Be to, prastėjančios ekonomikos augimo perspektyvos ir išsipareigojimas į prieš krizinį lygį atstatyti sumažintas pensijas biudžete atvėrė papildomą vieno milijardo litų skylę. Šiuo metu dar nėra galutinai apsispręsta iš kokių šaltinių - išlaidų mažinimo ar mokesstinės naštos didinimo - bus dengiamas šis skirtumas. Šie sprendimai, savo ruožtu, lems tolesnes Lietuvos ekonominės raidos perspektyvas.

Banko „Snoras“ afera

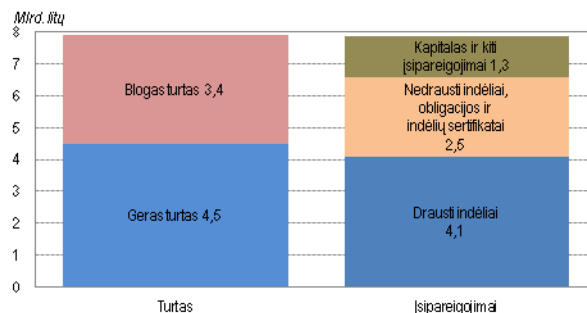
Lietuvos vyriausybė 2011 metų lapkričio mėnesį nacionalizavo, o vėliau ir likvidavo penktą pagal dydį banką Lietuvoje. Banko „Snoras“ bankroto poveikis Lietuvos valdžios finansams bus minimalus, nes bankas turi pakankamai turto visiems apdraustiems indėliams kompensuoti. Lietuvos skolinimosi kaina dėl šių įvykių taip pat neturėtų didėti: lapkričio pabaigoje Lietuvos skolinimosi kaina kelias dienas tapo didesnė negu Latvijos, tačiau gruodžio mėnesio pradžioje skolinimosi kainos suvienodėjo.

Banko „Snoro“ bankrotas taip pat neturės didelės įtakos Lietuvos ekonomikai. Svarbiausia, kad bankroto proceso metu buvo išvengta indėlininkų panikos ir užkrato plitimo į kitus bankus. Tiesa, indėlininkai gali tikėtis atgauti tik apie penktadalį iš 2,5 mlrd. litų neapdraustų indėlių ir obligacijų sumos, tačiau padėtį kiek gerina tai, kad kone 40% šios sumos turi ne Lietuvoje registruoti asmenys, tad poveikis Lietuvos ekonomikai turėtų būti santykinai mažesnis. Taip pat nereikia pamiršti 1200 „Snore“ dirbusių darbuotojų, kurie artimiausiu metu gali papildyti bedarbių gretas.

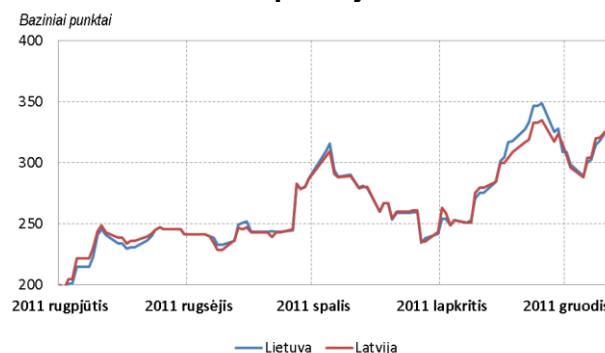
Lietuvos valdžios sektoriaus deficito ir skolos dinamika (procentai nuo BVP)

Banko „Snoras“ balansas

Banko „Snoras“ bankroto poveikis Lietuvos kredito rizikos premijai

Žygimantas Mauricas

zygimantas.mauricas@nordea.com

+370 612 66291

Annika Lindblad

annika.lindblad@nordea.com

+358 9 165 59940

Nordea Markets is the name of the Markets departments of Nordea Bank Norge ASA, Nordea Bank AB (publ), Nordea Bank Finland Plc and Nordea Bank Danmark A/S.

The information provided herein is intended for background information only and for the sole use of the intended recipient. The views and other information provided herein are the current views of Nordea Markets as of the date of this document and are subject to change without notice. This notice is not an exhaustive description of the described product or the risks related to it, and it should not be relied on as such, nor is it a substitute for the judgement of the recipient.

The information provided herein is not intended to constitute and does not constitute investment advice nor is the information intended as an offer or solicitation for the purchase or sale of any financial instrument. The information contained herein has no regard to the specific investment objectives, the financial situation or particular needs of any particular recipient. Relevant and specific professional advice should always be obtained before making any investment or credit decision. It is important to note that past performance is not indicative of future results. Nordea Markets is not and does not purport to be an adviser as to legal, taxation, accounting or regulatory matters in any jurisdiction.

This document may not be reproduced, distributed or published for any purpose without the prior written consent from Nordea Markets.